

УРОКИ

№ 1 (29), січень – березень, 2012 р.

ГОЛОКОСТУ

УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

«УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ПАМ'ЯТЬ ПРО ГОЛОКОСТ:
 НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ АСПЕКТИ»
 ДО МІЖНАРОДНОГО ДНЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

Щорічний Круглий стіл для науковців, викладачів, студентів, учнів «Українське суспільство і пам'ять про Голокост: наукові та освітні аспекти» відбувся 27 січня 2011 р. у приміщенні німецького культурного центру Goethe-Institut в Україні. Вже в п'яте поспіль Український центр вивчення історії Голокосту ініціює та проводить такий круглий стіл, що завжди присвячено Міжнародному дню пам'яті жертв Голокосту, встановленому резолюцією Організації Об'єднаних Націй в листопаді 2005 р. 27 січня – в день, коли в 1945 р. радянські війська увійшли до нацистського табору смерті Аушвіц. Поступово цей захід, мета якого у відкритому обговоренні головних аспектів збереження пам'яті про історію Голокосту в сучасній Україні, – стає традиційним для тих, хто цікавиться даною проблематикою. Цього разу в підготовці та проведенні круглого столу партнерами Центру були, як завжди, Представництво ООН в Україні, Посольство держави Ізраїль в Україні; вперше нашим партнером виступив Goethe-Institut в Україні. Саме директор Goethe-Institut п. Вера Багаліантц гостинно відкрила зібрання.

Круглий стіл відкриває директор Goethe-Institut в Україні п. Вера Багаліантц

З привітаннями до учасників круглого столу звернулися представники місії ООН, а також дипломатичних місій Ізраїлю, Німеччини, Швейцарії. В залі були присутні та підтримали захід співробітники посольств США, Нідерландів, Франції. Також брав участь в круглому столі директор Інституту інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України п. Олександр Удод. Важливо відзначити, що під час свого виступу на відкритті круглого столу Голова місії ООН в Україні п. Олів'є Адам зазначив, що Міжнародний день пам'яті в цьому році присвячений дітям, що стали жертвами Голокосту. О. Адам, зокрема, зробив наступний наголос: «...на жаль, ми ніколи не дізнаємось, який внесок мали зробити ці діти в розвиток нашої цивілізації...». Представник ООН в Україні також нагадав присутнім, що саме в цьому році виповнюється сто років з дня народження шведського дипломата Рауля Валленберга, який під час Голокосту врятував тисячі угорських євреїв та, ймовірно, загинув від рук сталінських катів... Його життя та людський подвиг й досі вражають нас і нагадують нам про людяність, права людини та цінність людського життя...

Участь в роботі круглого столу взяло понад 70 наших колег: вчителі, викладачі університетів, науковці, журналісти, студенти, учні. Цього разу географія нашого заходу була представлена навчальними закладами Києва, Київської області, Львова, Рівного, м. Гадяч Полтавської області. Доповідачами цього річного круглого столу були відомі українські історики, що досліджують події Другої світової війни, історію Голокосту, переймаються проблематикою вивчення геноцидів та формуванням історичної пам'яті: Андрій Портнов, Жанна Ковба, Максим Гон, Віталій Нахманович, Владислав Гриневич, Михайло Тяглий. Також були присутні освітяни, що є фахівцями та авторами оригінальних методик, посібників з питань викладання історії Голокосту, вивчення прав людини та навчання толерантності: Олександр Войтенко, Ольга Педан-Слепухіна, Віталій Бобров, Анна Ленчовська та ін.

Круглий стіл, як завжди, складався з трьох робочих сесій:

Сесія I. Дослідження історії Голокосту в Україні: проблематика, досягнення, перспективи. Інфраструктурні умови та змістовні напрями.

Виступ голови Місії ООН в Україні п. Олів'є Адама

Сесія II. Викладання історії Голокосту в Україні: сфери формальної та неформальної освіти, досягнення та труднощі.

Сесія III. Розмаїття та співіснування історичних пам'ятей про Голокост в Україні. Політика пам'яті щодо Голокосту. Минуле та його репрезентації.

За традицією, дискусії під час роботи круглого столу зосередилися навколо останніх досліджень української та західної історіографії з історії Голокосту на теренах України, нових методик у царині викладання цієї теми, а також містив цікаві презентації щодо стану осмислення суспільством історії Голокосту як частини власної національної історії, формування культури пам'яті про Другу світову війну та місце в цій пам'яті трагічної історії українських євреїв під час нацистської окупації. Зважаючи, на періодичність та традиційність таких круглих столів, учасники і доповідачі на кожній сесії намагалися проаналізувати зміни, що відбулися за рік, після останнього круглого столу. Під час роботи першої сесії з наукових досліджень, її учасники відзначили появу українських перекладів декількох серйозних праць західних дослідників, що спеціалізуються на вивченні історії Голокосту на землях України та проблематики Другої світової війни. Це, насамперед, переклади монографій К. Беркгофа, О. Бартова, В. Лауер, Т. Снайдера. На огляд дискусантів, ця література має суттєво допомогти українським історикам, що досліджують тему історії Голокосту. Ці книжки, а також ще декілька серйозних видань по темі, що готуються до друку, побачили світ в Україні завдяки неурядовим науковим та освітнім проектам. Також, під час роботи першої сесії було відзначено певну концептуальну слабкість та недостатність власне української історіографії Голокосту, яка

досі залишається в тіні, в порівнянні з дослідженнями інших аспектів та сюжетів історії Другої світової війни на теренах України. Д-р Жанна Ковба взагалі вважає «маргінальною продукцією» наукову літературу з історії Голокосту, що виходить в Україні. Вона та Михайло Тяглий акцентували увагу учасників круглого столу на необхідності більш професійного дослідження та публікації джерел різного типу, як спогадів очевидців, свідчень тих, що пережили, так і архівних документів. Саме фахова робота з джерелами та їх публікація можуть сприяти підвищенню рівня української історіографії Голокосту. За словами М. Тягло, важкою залишається ситуація з використанням джерельної бази — архівне законодавство є досі недосконалим, істориків обмежують у доступі до документальних джерел, і сучасні тенденції в країні не дозволяють сподіватися на краще... До позитивного

явища у вивченні цієї теми в Україні слід віднести публікації в минулому році великих за обсягом концептуальних та аналітичних статей з історії Голокосту у виданні Інституту

Сесія II «Викладання історії Голокосту в Україні: сфери формальної та неформальної освіти, досягнення та труднощі». Виступ викладача історії п. Ольги Педан-Слепухіної зі Львова

історії України НАН України та «Українському історичному журналі»¹, а також публікацію Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України «Політичної енциклопедії України», в якій розміщені стат-

¹ Україна в Другій світовій війні: Погляд з XXI століття. Історичні нариси: у 2-х кн. — К.: Наукова думка, 2011; *Нахманович В. Бабин Яр. Історія. Сучасність. Майбутнє.* (Роздуми до 70-річчя кївської масакри 29–30 вересня 1941 р.). // *Український історичний журнал.* — 2011. — № 6. — С. 105–122.

ті про аспекти Голокосту в Україні². Як і на минулорічному круглому столі, під час дискусій на першій сесії знову йшлося про порівняння трагедій Голодомору та Голокосту... Не виходить уникнути цих питань, але важливо вийти на відповідальний, виражений, обережний науковий рівень порівняння...

Друга сесія круглого столу, що була присвячена освіті, викладанню історії Голокосту, виявилася цікавою та дискусійною. Модератором цієї сесії була директор Goethe-Institut в Україні п. Вера Багаліантц, яка забезпечила повагу до різних думок та можливість висловитися всім бажаним. Знову, як і торік, доповідачами сесії була представлена ситуація з викладанням теми в Україні в галузі формальної та неформальної освіти. Відбулася презентація нових освітніх проектів, що почали запроваджуватися в країні в 2011 році: тренінгові семінари для студентів та виставка «Голокост від куль»; підготовка та видання посібника «Біль пам'яті», як раз до цієї виставки; спільний проект Українського центру вивчення історії Голокосту та Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» під назвою «Історія Голокосту і права людини»; запуск Інтернет-ресурсу для вчителів «Я свідок»; початок проекту по захисту та меморіалізації місць масових поховань жертв Голокосту з потужною навчально-виховною складовою, де освіта може бути найважливішою формою пам'яті. Всі проекти професійні, цікаві та важливі; вони ініційовані громадськими організаціями та відбуваються за підтримки недержавних інституцій. Проте, як відзначалося під час дискусії, в багатьох цих проектах беруть участь офіційні освітні установи: інститути післядипломної освіти, міські управління освіти, методичні об'єднання... Поступово співпраця формальної та неформальної освіти у викладанні теми Голокосту покращується, в цьому бачиться невеликий, але успіх громадянського суспільства. Багато питань та дискусія точилася навколо використання теми Голокосту в навчанні прав людини та вихованні міжнетичної толерантності. В цій області громадськими організаціями вже зібраний певний досвід. Також була констатована певною мірою нова тенденція у відзначенні Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту в українському освітньому просторі, а саме ініціативи проведення на місцях заходів по вшануванню пам'яті в різних формах, із застосуванням різних методик. Кількість та якість цих ініціатив постійно зростає. Можемо, не в останню чергу, розглядати цю тенденцію як результат діяльності неурядових наукових та освітніх інституцій на цьому полі.

Нарешті, остання сесія була присвячена дражливо-му питанню формування політики пам'яті про Голокост в Україні. Насправді, третя сесія була тісно пов'язана з попередніми та водночас стала певним підсумком всього круглого столу. Дискусія відбувалася з проблем загального стану з культурою пам'яті, з формуванням історичної пам'яті про Голокост та Другу світову війну. Проблема

конфлікту різних пам'ятей в Україні в посттоталітарну, пострадянську добу; порівняння та подібності зі станом пам'яті про Голокост, Голодомор, ГУЛАГ... Лунала справедлива критика на адресу держави щодо відсутності політики пам'яті про важкі питання модерної історії, не лише про Голокост. Історія України ХХ століття особливо

Сесія III «Розмаїття та співіснування історичних пам'ятей про Голокост в Україні. Політика пам'яті щодо Голокосту. Минуле та його репрезентації». Виступ д.політ.н., співробітника Інституту політичних та етнічних досліджень Владислава Гриневича

обтяжена пам'яттю насильства і страждання, і цей досвід важко виразити адекватно... Одним з головних моментів дискусії третьої сесії були проблеми спільної пам'яті українців та євреїв про Голокост, проблема взаємодії пам'ятей, питання про те, наскільки українське суспільство вже готове (або ні) сприйняти цю трагедію як частину власної національної історії, наскільки ми можемо «подолати історію» та просуватися далі... Йшлося про здатність суспільства винести важливі уроки з історії Голокосту, про що, як із сумом зауважували доповідачі, говорити поки ще зарано. Як, наприклад, влучно зауважив модератор сесії А. Портнов, ті, хто здійснили Голокост, аж ніяк не порушували закон — навпаки, вони його виконували. А це є універсальною метафорою проблематики соціальної взаємодії — отже, те, що різниця між цими двома поняттями не усвідомлена суспільством, красномовно свідчить, що говорити про винесення з історії Голокосту серйозних уроків поки що важко...

П'ятий щорічний круглий стіл «Українське суспільство і пам'ять про Голокост: наукові та освітні аспекти» відбувся на відкритому, дискусійному та професійному рівні; поставлені в ньому питання дійсно були важливими для його учасників. Цей круглий стіл, за задумом його організаторів, мав стати серйозним внеском у вшанування пам'яті жертв Голокосту в Україні. Дуже хочеться вірити, що так воно й сталося...

*Анатолій Подольський,
Український центр вивчення історії Голокосту*

² Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — 808 с.

ІСТОРІЯ ГОЛОКОСТУ І ПРАВА ЛЮДИНИ

Український
центр
вивчення
історії
Голокосту

Всеукраїнська
освітня
програма
«Розуміємо
права людини»

«ІСТОРІЯ ГОЛОКОСТУ І ПРАВА ЛЮДИНИ» Другий семінар проекту

16–18 березня у Пущі-Водиці під Києвом відбувся другий семінар проекту «Історія Голокосту і права людини», котрий здійснюється в Україні за підтримки Програми Матра та Посольства Королівства Нідерландів у Києві. Учасники проекту зібралися знову по кількох місяцях перерви після першого семінару та проходження дистанційного курсу за темою.

Нагадаємо, що даний проект є комплексним тривалим проектом, метою якого є дослідити можливості інтеграції тем історії Голокосту та прав людини, а також розробити рекомендації щодо залучення цього інтегрованого курсу у шкільні програми. За задумкою організаторів протягом року роботи проекту вчителі суспільствознавчих дисциплін та студенти-історики мають відвідати два очних семінари, пройти два дистанційні курси між ними та зібратися на одноденну підсумкову конференцію, що планується на літо 2012 р.

Робочий момент семінару. Тренінг керівника програми «Розуміємо права людини» Сергія Бузова

Отже, після ознайомлення з хрестоматійними текстами у сфері прав людини та історії Голокосту, цільового ознайомлення з навчальними програмами середніх навчальних закладів, оформлення тез до теми та пошуку джерел на їх доведення (а саме це було змістом першого дистанційного курсу), учасники зустрілися знову на черговий триденний семінар – обмін досвідом.

На відміну від першої зустрічі, що пройшла у листопаді 2011 р., цього разу набагато більше часу було приділено не теоретичним і практичним заняттям, проведеним тренерами і лекторами, а, власне кажучи, обговоренню думок учасників та створенню перших навчально-методичних розробок проекту.

Розпочалася робота семінару з великого блоку – обговорення місця тем з прав людини та історії Голокосту в шкільних навчальних програмах з різних дисциплін, переважно суспільствознавчих. Аналізуючи програми з історії, етики, психології, філософії, географії, права, предмету «людина і світ» тощо, учасники намагалися віднайти місця у програмах, де є доречними згадки про права людини та приклади з історії Голокосту, або згадки про Голокост з «виходом» на права людини. Не зважаючи на те, що завдання було непростим, учасники дійшли до висновку, що за умови комплексного підходу протягом навчання та співробітництва між вчителями різних дисциплін, часу на розгляд цих тем та використання їхнього виховного та розвиваючого потенціалу можна знайти досить багато. Наразі одним з завдань, яке має здійснитися в практичній площині, є розробка учасниками проекту рекомендацій до викладання цих тем для вчителів історії та інших суспільствознавчих дисциплін саме з огляду на стандарти освіти та навчальні програми.

Після невеликого теоретичного блоку та узагальнення знань по роботі з джерелами та загальних рекомендацій до викладання дисциплін історії Голокосту та прав людини, другим основним викликом для учасників стала розробка власного заходу, зміст якого поєднував би ці дві теми та вкладався в систему шкільної освіти.

Протягом семінару було розроблено в групах та презентовано п'ять неординарних та творчих планів заходів та уроків до тем усвідомлення поняття прав людини та змін у цьому понятті в ХХ ст., принципів дискримінації, конфліктів між законслухняністю та загальнолюдськими цінностями і важливістю особистого вибору в такій ситуації, первинної цінності людського життя та права на життя як закріпленої сьогодні юридичної норми. Зважаючи на обмежений час на підготовку та презентацію заходів, підходи учасників та їхні творчі інтерпретації сюжетів викликали жваве обговорення і увагу з боку колег та ведучих семінару. Наразі учасники готуються доробити ці заходи, щоб зробити їх доступними до використання іншим колегам через сайт УЦВІГ та інші публікації.

Крім того, перед учасниками було поставлено завдання розробити індивідуальні розробки, котрі потім вони зможуть апробувати у власних навчальних закладах та презентувати результати на підсумковій конференції у червні. Згідно підсумкової сесії це будуть плани уроків, виховних заходів, проєктів, семінарів для вчителів, семінарів для студентів тощо. Остаточні та апробовані (за можливості) заходи буде оформлено і поширено у відкритому доступі через інформа-

ційні засоби Українського центру вивчення історії Голокосту, а за фінансової змоги також видано окремим посібником.

Наразі на учасників чекають матеріали другого дистанційного курсу, консультації з приводу розробки власних матеріалів та підсумкова конференція в червні.

Віталій Бобров
координатор проєкту (УЦВІГ)

**ДРУГИЙ СЕМІНАР ПРОЕКТУ
«ІСТОРІЯ ГОЛОКОСТУ І ПРАВА ЛЮДИНИ»
Київ, 16–18 березня 2012 р.**

16 березня 2012	
11.30 – 12.00	Реєстрація учасників.
13.00 – 14.00	Представлення програми семінару.
14.00 – 14.30	Збір та обговорення очікувань учасників. Правила роботи на семінарі.
14.45 – 18.00	Місце тем з прав людини та історії Голокосту в навчальних програмах з різних дисциплін для різних навчальних закладів.
18.00 – 18.30	Теоретичні питання. Збір питань теорії для обговорення протягом наступних днів.
17 березня 2012	
9.00 – 9.30	Вчорашній день.
9.30 – 11.30	Теоретичний блок: відповіді на запитання учасників.
11.45 – 14.00	Основи тренерської майстерності. Принципи викладання прав людини та історії Голокосту. Робота з джерелами.
15.00 – 17.00	Підготовка в групах занять.
17.15 – 19.30	Групові презентації підготовлених занять та їх аналіз.
18 березня 2012	
9.00 – 9.30	Вчорашній день.
9.30 – 11.30	Продовження презентацій та їх обговорення.
11.45 – 13.15	Теоретичний блок: заперечення Голокосту, перекручення понять прав людини.
13.15 – 14.00	Визначення завдання на дистанційний курс, обсягу і направленості додаткових джерел для ознайомлення. Підведення підсумків семінару.

Від редакції:

Пропонуємо читачам ознайомитися з відгуками деяких учасників семінару.

Передусім, хочу подякувати організаторам за надзвичайно цікаву зустріч у рамках проєкту «Історія Голокосту і права людини», яка нещодавно відбувалася протягом трьох днів у Києві.

Було приємно побачити вже знайомі обличчя та спробувати реалізувати в практичному плані набуті теоретичні знання. До того ж, цього разу учасники семінару почувалися набагато впевненіше у власних силах завдяки люб'язно наданій літературі для ознайомлення протягом дистанційного періоду роботи.

Першого дня ми почали розгляд шкільних програм з 9-ти гуманітарних дисциплін. Спочатку в групах, а потім на загал намагалися проаналізувати їх на можливість включення елементів не лише суто по подіях ХХ сторіччя, а й подивитися як і де можна вводити передісторію прав людини та інформацію про життя єврейських громад на території сучасної України. У результаті жвавих обговорень було вибудовано логічний перехід від давнини до сучасності, де б історія Голокосту та права людини мали свою послідовність в загальній історії; не виходячи за рамки пропонованих міністерських програм.

Учасники другого семінару проекту
«Історія Голокосту і права людини»

Наступним етапом став перехід до аналізу потенційних джерел для роботи на заняттях. Такими були фотоматеріали, копії архівних документів, з якими ми працювали разом із слухними зауваженнями та порадами п. В. Боброва. Саме ця невелика робота стала першим кроком до найбільш цікавої і плідної частини семінару.

Останнє завдання полягало у спробі спроектувати урок, який би поєднував у своїй ідеї та меті пов'язаність історії Голокосту та утворення сучасної концепції прав людини. Для ефективної роботи присутніх було поділено на 5 груп, де кожен із учасників отримував не лише можливість використати власні розробки, які були ним написані протягом кількох місяців спілкування на відстані, а й поділитися власними спостереженнями та почути думки інших. Крім того, участь як вчителів, так і студентів, надавала широкі можливості для обміну досвідом викладання та розумінням проблематики Другої світової війни. Після невеликого часу підготовки кожна із п'яти груп презентувала свій варіант уроку чи позакласного заняття (на вибір), тобто фактично проводилася частина уроку.

Усі презентації були дуже різними та тематично кожна із них була добре продуманою синтезою із історії Голокосту та прав людини, яка включала емоційне тло та різноманітні джерел для роботи із учнями на заняттях.

Крім того, у теоретичній частині нам пощастило почути від А. Подольського та С. Бурува про комплекс дискусій та викликів, які стоять сьогодні як перед дослідженнями Голокосту, так і перед розвитком концепції прав людини.

Додам, що особисто для мене, цей семінар був дуже цінним джерелом досвіду та нових навичок. Щиро дякую!

*Ольга Колесник,
студентка 4 курсу факультету гуманітарних наук
Національного університету «Києво-Могілянська академія»*

* * *

Моя бабуся Агафія рятувала двох єврейських жінок, ховаючи їх на горищі своєї хати кілька місяців у селі Чапаївка на Київщині під час нацистської окупації. Вона ризикувала своїм життям і життям чотирьох дітей, але жінок врятувала від смерті. Цю історію пам'ятають і переказують в нашій родині...

Моя зацікавленість проектом «Історія Голокосту і права людини» виникла відразу після його оголошення. Як вчителю історії і голові громадської організації захотілось побачити практичну можливість інтеграції двох важливих тем. Голокост і права людини – надзвичайно актуальні питання, але, на превеликий жаль, в шкільній програмі їх висвітленню приділяється замало уваги. Отже, організатори проекту своєчасно взялися за виправлення такої ситуації. Представники Українського центру вивчення історії Голокосту А. Подольський, В. Бобров та Всеукраїнської програми

«Розуміємо права людини» С. Бурув, О. Войтенко запропонували майстерно сплановану програму занять: два семінари, дистанційний курс та конференцію. Вже сьогодні, після другого семінару, можу сказати, що працювати в складі учасників проекту було цікаво, змістовно і професійно корисно. Під час проекту сформувалась своєрідна творча лабораторія небайдужих людей. Нас об'єднали важливі питання: поняття людської гідності як джерело прав людини, людська гідність в екстремальних умовах, Голокост через площину стосунків людина-держава, свобода, рівність, заборона дискримінації, відповідальність людини і держави, Голокост як заперечення права на життя та ін.

Вивчення, аналіз та обговорення різноманітних джерел, фотодокументів з історії Голокосту та прав людини, які влучно були підібрані тренерами, відбувалось творчо, по-діловому. Вмотивовано працювали наші групи, тривали дискусії – ішов пошук можливості об'єднати вивчення згаданих тем у рамках шкільної освіти та позашкільної діяльності. Я переконана, що для нас, вчителів, є дуже важливим формування життєвої та громадянської позиції учнів, яких ми виховуємо. Завдяки продуманим, змістовним лекціям А. Подольського та С. Бурува, тренерській майстерності В. Боброва та О. Войтенка, відповідальній співпраці учасників семінару очікувані результати наприкінці другого семінару з'явилися: ми презентували від груп авторські шкільні уроки! На мою думку, нам вдалося розкрити теми поваги до прав людини, використовуючи документи з історії Голокосту. Тепер працюємо далі – бо є потреба, бажання, знання.

*Тетяна Москаленко,
вчитель історії НВК «ЗОШ І-ІІІ ступенів»,
с. Богуславець Черкаської області*

ОСВІТНІ ПРОЕКТИ ЦЕНТРУ

**УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ
ОГОЛОШУЄ ПРОВЕДЕННЯ В 2012 РОЦІ
ЩОРІЧНОГО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО СЕМІНАРУ
З ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ**

Український центр вивчення історії Голокосту в співпраці з Меморіалом «Яд Вашем» (Єрусалим) влітку 2012 р. планує провести навчально-методичний семінар з історії Голокосту в Україні та проблем викладання цієї тематики в школах України. Семінар проводиться для вчителів історії та інших суспільних дисциплін середніх навчальних закладів України. Під час навчання на семінарі, що проходить у форматі лекцій, дискусій, тренінгів, екскурсій та обговорень, будуть розглянуті різноманітні аспекти історії Голокосту на теренах України та Європи, а саме: політика тоталітарних режимів, передовсім нацистського і більшовицького, щодо євреїв, нацистський геноцид щодо євреїв, рух опору, українсько-єврейські взаємини в міжвоєнний період та під час Голокосту, ідеологія нацистського антисемітизму тощо. Частина дискусій також буде присвячено обговоренню методик викладання історії Голокосту в школі.

Семінар відбудеться 4–6 червня 2012 р. в місті Хмельницький.

Термін подачі заявки – до 23 квітня 2012 р.

Відповідь (орієнтовно) – до 27 квітня 2012 р.

Учасники цього навчально-методичного семінару, які продовжать чи розпочнуть викладання історії Голокосту в своїх освітніх закладах, запропонують свої власні авторські методики чи методичні розробки з різноманітних аспектів цієї теми тощо, будуть запрошені взяти участь в навчально-методичному стажуванні в Музеї «Яд Вашем» (Єрусалим) у 2012 р.

Пропонуємо Вам подати заявку на участь у цьому семінарі. У Вас буде можливість прослухати лекції, взяти участь в дискусіях та робочих групах; також Ви отримаєте навчально-методичні матеріали з теми історії Голокосту. Заявка на участь подається на адресу Центру (форму можна завантажити за посиланням нижче). Обов'язково треба вказати ім'я, прізвище, місце роботи, координати, а також причини Вашої зацікавленості чи мотивації щодо теми семінару. Також просимо Вас в стислому вигляді викласти Ваше бачення викладання теми Голокосту в сучасній Україні, а також Ваш досвід (якщо він є) викладання цієї теми. Загальний обсяг заявки має складати мінімум дві і максимум три сторінки формату А4, Times New Roman 14, інтервал 1.5.

Чекаємо на Ваші заявки, після чого повідомимо Вам всю необхідну інформацію.

За необхідності організатори можуть відшкодувати проїзд (плацкарт), харчування та проживання учасників. **Про потребу відшкодування (повну, часткову або без відшкодування) прохання вказати у заявці.** Отримання навчально-методичних матеріалів – за рахунок організаторів.

Заявки на участь в семінарі можна надсилати звичайною поштою, факсом або електронною поштою.

Адреса: 01011, Київ, вул. Кутузова, 8, кім. 109,

Український центр вивчення історії Голокосту

Телефон / факс: (044) 285-90-30

Електронна адреса: uhcenter@holocaust.kiev.ua

МІЖНАРОДНІ ПРОЕКТИ ЦЕНТРУ

ПРОЕКТ «НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ З ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ, АНТИСЕМІТИЗМУ ТА КСЕНОФОБІЇ»

Оголошення про конкурс серед вчителів та школярів!

Український центр вивчення історії Голокосту оголошує про проведення конкурсу серед вчителів та школярів, котрі проводять заняття з комплектами Навчальних матеріалів з проблем дискримінації, антисемітизму та ксенофобії, розроблених в рамках загальноєвропейського проекту ОБСЄ (Офісу демократичних інституцій та прав людини) Українським центром вивчення історії Голокосту та Всеукраїнською асоціацією вчителів історії та суспільних дисциплін «Нова доба».

Метою конкурсу є презентація розробок уроків, заходів, проектів з використанням згаданих Навчальних матеріалів. Брати участь у проекті може кожен вчитель зі своїм класом, котрі отримали від Центру комплект Навчальних матеріалів та працювали/працюють з ними у школі.

Матеріалом для подачі на конкурс є плани-конспекти уроків та/або навчальних чи виховних заходів, фото- та відеоматеріали, учнівські роботи, матеріали проектів, презентації тощо.

Обов'язковою умовою є їх проведення чи розробка з використанням комплекту Навчальних матеріалів з проблем дискримінації, антисемітизму та ксенофобії.

Теми уроків/заходів, вік учасників, цільова аудиторія — не обмежені.

Оформлення матеріалів не є строго визначеним, але обов'язковою є титульна сторінка з вказуванням назви / теми уроку або заходу, віку учасників, цільової групи, мети,

прийомів роботи, тривалості, та короткого опису етапів роботи. Також **необхідно додати одну чи кілька фото** проведеного уроку/заходу. Вітаються, але не є обов'язковими, відгуки про урок/захід від його учасників, батьків, колег тощо.

Призовий фонд конкурсу складає **2000 гривень за перше місце, 1500 гривень за друге місце і 1000 гривень за третє місце**. Автори найкращих десяти матеріалів отримають подарункові комплекти книжок від Українського центру вивчення історії Голокосту.

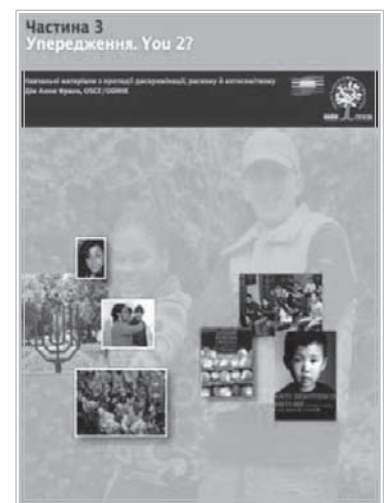
Матеріали **буде також опубліковано** на веб-сайті Українського центру вивчення історії Голокосту та на сторінках інформаційно-педагогічного бюлетеню Центру «Уроки Голокосту».

Матеріали потрібно **подавати електронною або звичайною поштою** на адресу Українського центру вивчення історії Голокосту (uhcenter@holocaust.kiev.ua або вул. Кутузова 8, оф. 109, 01011, Київ, Україна) з поміткою «Навчальні матеріали конкурс».

Кінцева дата подання матеріалів на конкурс — 30 квітня 2012 р.

Орієнтовний час оголошення результатів — 21 травня 2012 р.

За додатковою інформацією звертатися до Українського центру вивчення історії Голокосту (uhcenter@holocaust.kiev.ua або вул. Кутузова 8, оф. 109, 01011, Київ, Україна або 044-285-90-30), контактна особа Віталій Бобров.

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ

Від редакції: *наприкінці лютого – на початку березня в Україні спалахнув черговий скандал, цього разу пов'язаний з політикою історії та історичною пам'яттю про національно-визвольний рух. В рамках проекту «Націєтворчі процеси в Україні у XX сторіччі» до України був запрошений з лекціями випускник Гамбурзького університету п. Гжегож Россолінський-Лібе. Лекції планувалося присвятити постаті С. Бандери та ОУН-УПА.*

Від надання приміщення для виступу відмовилося кілька академічних установ, в тому числі і Центр польських та європейських студій, який стояв біля витоків проекту. Згодом до справи підключилася партія «ВО Свобода», яка організувала протести проти виступів Россолінського-Лібе. Академічний скандал перейшов у фазу політичного. Інші установи також відмовилися приймати історика. Організатори візиту німецького історика поширили заяву про «плачевний стан академічних свобод» в Україні. Сам Г. Россолінський-Лібе заявив про отримання телефонних погроз. Кульмінацією скандалу стала єдина лекція Россолінського-Лібе, з якою він виступив 1 березня у залі посольства ФРН під акомпанемент акції протесту «свободівців» під стінами посольства.

Як інколи буває, скандал не лише зробив багато галасу, але й спричинив деякі позитивні наслідки, а саме – викликав хвилю рефлексій (більшість з яких опубліковано на сторінці веб-проекту «Історична правда», www.istpravda.com.ua, редактор Павло Солодько), та головне – стимулював жваве обговорення фахівцями проблем навколо як цього окремого візиту, так і загалом методології дослідження українського націоналістичного руху, його ідеології, наукової класифікації та його найяскравіших постатей, а також стану сучасного українського суспільства та його (не)готовності до сприйняття певних дразливих тем. Пропонуємо читачеві ознайомитися зі статтею українського історика Тараса Курила (опублікованою 4 березня) – на погляд редакції, одним з найбільш виважених та конструктивних відгуків про події навколо візиту німецького дослідника та висновками, що, на думку автора, варто зробити з цієї історії.

Скандал із Россолінським-Лібе та стан української історії

Скандал з приводу скасування виступів німецького історика Гжегожа Россолінського-Лібе набуває дедалі більших розмахів, він уже отримав міжнародний розголос. Безумовного засудження заслуговують спроби закрити рота пану Россолінському-Лібе, який має право на висловлення своїх поглядів. Особливо недопустимим є погрози фізичного насильства супроти нього, про які він заявив. Разом із тим не можна не помітити, що скандал був передбачуваний з самого початку.

Пристрасті розбурхала вже сама постановка паном Россолінським-Лібе тези про Степана Бандеру як «фашиста» та ОУН як «фашистську організацію», а також анотація промови, яка мала зосередитися на масових вбивствах бандерівцями цивільного населення.

У самому твердженні про те, що ОУН належить до європейської фашистської традиції, немає нічого нового. Багато західних істориків погоджуються з цією тезою. Можна послатися на таких відомих фахівців з історії Східної Європи як Тимоті Снайдер, Джон-Пол Химка, Амір Вайнер, Франк Гольчевські та багато інших.

Інша справа, що ніхто з них не виносить означення «фашист» у заголовки своїх наукових праць, а використовує його радше для окреслення ідеологічної подібності з іншими європейськими фашистськими рухами.

Винятком може вважатися стаття Снайдера «Фашистський герой у демократичному Києві», що з'явилася на його блозі у *The New York Review of Books*, проте написана вона була для західної аудиторії. В Україні ж слово «фашист» набуло лайливого значення, використання якого виключає можливість нормальної дискусії.

Зрештою, те ж саме можна сказати про політичну публіцистику на Заході, де термін «фашист» часто вжи-

вається для того, щоб образити будь-якого політичного діяча по правий бік від центру – скажімо, канадського прем'єр-міністра і лідера консерваторів Стівена Гарпера. Пан Россолінський-Лібе це чудово знає – однак усе ж по-слуговується цим терміном там, де він доречний і там, де ні, чим свідомо спричиняє скандал.

Для того щоб підходити до цієї теми спокійно, варто усвідомити, що «фашизм» – це не лайливе слово. Фашизм був модною ідеологією в 1930–40-ві роки, і ця ідеологія оволоділа душами мільйонів осіб.

Західна Україна, а особливо Галичина, та українська еміграція в Європі підпали під цей загальноєвропейський процес – особливо з огляду на те, що культурний вплив Німеччини (і німецької Австрії) був дуже сильний. Для освічених галичан Німеччина – це й була Європа. Зрештою, майже півторастолітнє перебування у складі Австрії (а австрійців традиційно називали «німцями») так просто не вивітрилося.

В Галичині найбільшим популяризатором італійського фашизму та німецького гітлеризму (саме так переважно називали німецький націонал-соціалізм) був Дмитро Донцов. Він та його коло переклали Гітлера «Мою боротьбу» Гітлера та «Доктрину фашизму» Муссоліні, видали книжки, які з великим захопленням розповідали про Гітлера, Муссоліні та їхні ідеології.

Донцов проповідував культ сили та багато інших фашистських постулатів. Для підтвердження правильності своїх думок він постійно цитував Гітлера, Муссоліні та інших фашистських ідеологів чи діячів – подібно до того, як ортодоксальні комуністи люблять посилалися на Леніна чи Маркса. Він заперечував своїм опонентам, які твердили, що погляди цього «вар'ята» не мають нічого спільного з фашизмом.

Донцов закликав до перейняття українцями політики Третього райху, в тому числі використання гітлерівських методів для вирішення «жидівського питання». Майже кожна його стаття, написана після 1933-го і до початку війни, пропагувала фашизм та проповідувала ненависть до євреїв. Можна сказати, що Донцов створив українську версію фашизму.

Донцов мав величезний вплив на уми галицької молоді, особливо членів Крайової Екзекутиви ОУН, яка пізніше виділилася у бандерівське крило ОУН. Самі бандерівці в післявоєнних мемуарах згадували, як вони в ті часи з захопленням і некритично «від дошки до дошки» зачитувалися Донцовим.

Зрештою, Донцов був не єдиним, хто пропагував фашизм в Галичині. Співпраця з нацистською Німеччиною посилювала ідеологічне запозичення. На кінець 1930-х років ОУН набула всіх необхідних атрибутів фашистської організації і її ідеологія була дуже подібна до інших фашистських рухів. Запозичення дійшли навіть до ритуалу — а саме до запровадження фашистського вітання для членів Організації.

Одним із елементів запозичення було перейняття ідеї про потребу застосування расових критеріїв до вирішення «жидівської проблеми». Зокрема, це детально описав один з ідеологів ОУН Володимир Мартинець у главі своєї книжки «Чи дбати нам про чистоту раси?»

Тому коли в липні 1941 р. Ярослав Стецько писав: «[Я] стою на становищі винищення жидів і доцільності перенести на Україну німецькі методи екстермінації жидівства, виключаючи їх асиміляцію», а інший провідний бандерівець, Степан Ленкавський, твердив: «Відносно жидів приймемо всі методи, які підуть їм на знищення», то вони виводили це з попередньої донцовсько-оунівської традиції.

Зрештою, самі члени ОУН визнавали свою ідейну належність до європейських фашистських рухів. Так, у травні 1939 р. вождь ОУН Андрій Мельник запевнив німецького міністра зовнішніх справ Розенберга, що у плані світогляду його організація належить до того ж самого типу рухів, як і німецький націонал-соціалізм та італійський фашизм.

Ще більш конкретно висловився один з ідеологів ОУН Ярослав Іршан у 1938 році: «Український націоналізм оперує терміном “націоналізм” у тому розумінні, як націоналізми німецький і італійський терміном “націонал-соціалізм” чи “фашизм”. Націоналізми: фашизм, націонал-соціалізм, український націоналізм і т. д. — це різні національні вислови одного руху».

З інших публікацій ОУН можна дізнатися, що вони часто послуговувалися термінами «націоналізм» та «фашизм» як синонімами.

З огляду на це все ОУН підпадає під класифікацію «загальний» (general) фашизм, яку західна історіографія вживає для означення подібних європейських рухів — як от італійський фашизм та німецький нацизм, але також подібні рухи у Угорщині, Румунії, Франції та в інших країнах.

Нема нічого антиукраїнського в такому визначенні. Зрештою, існує багата українська демократична традиція, яка ще з 1930-х називала Донцова та ОУН фашистами та застерігала від їхнього шкідливого впливу. Поміrkовані українські діячі оплакували вплив фашизму ОУН та Донцова на українську студентську молодь, який «понаплодив» силу-силенну «муссолінят та гітлерінят».

У післявоєнний час на фашиський характер ОУН вказували не лише поміrkовані галичани, але й ряд східно-українських втікачів з радянського раю, як от Іван Багряний. Демократично налаштовані українці протестували проти імміграції «українського фашиста» Донцова в Північну Америку.

Таких прикладів можна навести чимало. Інша справа, що українська публіка, як правило, цього не знає. Демократична інтелектуальна традиція міжвоєнного періоду майже невідома, а перед очима стоїть приклад путінської Росії або русофільських кіл України, які в своїх пропагандистських акціях називають «фашистами» усіх, хто їх не влаштовує.

В такому контексті лекції пана Россолінського-Лібе сприймалися як один з елементів пропагандистської компанії Кремля. Своєю провокативно-демонстративною поведінкою він лише підсилює такі уявлення. Не можна забувати і про такий делікатний момент, що цей тур був організований представниками країни, яка встановила окупаційний фашистський режим на Україні в часи Другої світової війни, а уже в наші часи заблокувала вступ України в НАТО і взагалі сприймається українським загалом як головний лобіст Кремля та найбільш антиукраїнськи налаштована країна в Європі.

Організація лекцій із вказуванням українцям, хто з них є фашистом, а хто — ні, видається багатьом як акт німецького високомірства, неповаги до України та підігрування Кремлю.

На жаль, це не перший випадок, коли пана Россолінського-Лібе супроводжують скандали з огляду на провокативну та агресивну манеру презентації своїх наукових поглядів. Це ж саме трапилося під час його навчання в університеті провінції Альберти, Едмонтон.

Варто зазначити що українська громада — як і в Едмонтоні, так і зрештою в цілій Північній Америці — свідомо уникає критичного обговорення історії ОУН. Це можна частково пояснити тим, що багато українських організацій було засновано членами або симпатиками ОУН, колишніми дивізійниками чи особами, які під час війни працювали в німецьких організаціях. Вони або їхні нащадки і далі зберігають сильні позиції.

Також багато хто вважає що таке обговорення спричинить шкоду самим українцям і посилить звинувачення з боку інших етнічних груп, перш за все євреїв та поляків. Саме тому вони намагаються закрити рота тим нечисленим канадцам українського походження, які ці питання обговорюють.

Канадський історик Джон-Пол Химка був оголошений українською громадою «ворогом номер один» і зазнає постійних цькувань і тиску через свої історичні дослідження та громадську позицію. Його сприймають за свого «зрадника», який сприяє «чужим». Разом із тим українська громада є неоднорідна і багато хто розуміє, що таке критичне обговорення потрібне самим українцям.

В такій ситуації пан Россолінський-Лібе почав обвинувачувати чимало українських організацій у «фашизмі» за прихильне відношення до ОУН або сам факт, що дана організація була заснована «фашистами». «Фашистськими апологетами» стали не лише ідейні бандерівці, а й особи, які заперечували кримінальність ОУН з огляду на різні причини — хоч би й необізнаність у даній темі.

Пан Россолінський-Лібе звинувачував канадський мультикультуралізм у створенні умов, за яких «українські фашисти» відзначали своїх героїв за державний кошт і за підтримки держави. Тут він штучно переносив на канадський ґрунт західноєвропейську критику мультикультуралізму, який нібито ускладнює асиміляцію та спричиняє збереження архаїчних норм серед величезної громади вихідців з Близького Сходу та Північної Африки.

Очевидно, для пана Россолінського-Лібе українці, так само як європейські араби та інші «відсталі» народи, використовували державну політику для збереження своїх архаїчних поглядів. Проте, на відміну від Західної Європи, мультикультуралізм у Канаді сприймається широким загалом, а надто політичною елітою, позитивно.

Серед інших епітету «фашистський» удостоївся Канадський інститут українських студій як за «культ УПА» — який я не помітив, працюючи там шість років (небажання обговорювати, замовчування теми — так, але не культ) — так і за те, що одним із його засновників був колишній дивізійник.

Очевидно, що той факт, що один з інших засновників служив під час Другої світової у британській армії, не мав для Россолінського-Лібе жодного значення. Зрештою, використовуючи такий підхід, можна було послідовного критика ОУН Джона-Пола Химку звинуватити у «фашистському колабораціонізмі» — з огляду на той факт, що у свій час він працював на «фашистський проект» Енциклопедія українознавства, яку очолював «фашист» Кубійович.

Такий підхід був до болю знайомий. Уважно прочитавши статтю пана Россолінського-Лібе про канадський мультикультуралізм та культ «українського фашизму» в Едмонтоні я помітив, що якщо забрати лише три (!) слова, то її можна було би сміливо опублікувати у газеті «Правда» десь за 1984 рік або ще краще у одному із випусків «посту імені Ярослава Галана».

Після критичних зауважень пан Россолінський-Лібе дещо пом'якшив свої тези у статті, тим не менше основні положення було збережено.

Такий підхід розлютив українську громаду, вочевидь відштовхнувши помірковані кола від критичного обговорення спадщини ОУН. Такі спроби почали асоціюватися з демонстративно-провокативним підходом пана Россолінського-Лібе і ще більше посилили позиції тих, хто вважав таке обговорення шкідливим для українців, а то і українофобським.

Мені довелося безліч разів повторювати, що я не погоджуюся з багатьма його тезами, а з іншими можу погодитися лише в пом'якшеній і не провокативній формі. Невдовзі після того я підписав лист-протест супроти антисемітської акції однієї української інституції. В результаті одержав зливу агресивних листів, деякі з яких цитували пана Россолінського-Лібе, критикуючи мене.

Приблизно в той же час я був «нагороджений» титулом «фашистського апологета» від однієї професорки університету Альберти, яка мало орієнтується в історії України, але натомість прочитала статтю пана Россолінського-Лібе. Цей приклад лише показує, наскільки важко було підтримувати тверезий баланс у цій розбурханій ситуації.

У всіх цих скандалах, які супроводжують пана Россолінського-Лібе, є певна провина українських істориків та інтелектуалів. Після розпаду Радянського Союзу і відкриття архівів на Заході з'явилося багато цікавих праць

про український націоналістичний рух, виконаних у серйозному науковому дусі.

Щороку з'являються нові монографії або статті з цієї теми. Сучасна західна історіографія встановила, що ще до початку радянсько-німецької війни ОУН розробила плани фізичного винищення, фактично геноциду, національних меншин — особливо євреїв та поляків, та до певної міри росіян. В перші тижні війни сама ОУН або місцева міліція — яку організувало і контролювало бандерівське крило ОУН — вочевидь, за спонуканням СС організувала в Західній Україні єврейські погроми, в яких загинули десятки тисяч євреїв.

В подальшому українська поліція, в якій зберігали значний вплив бандерівці, особливо на Волині, брала участь у нацистському Голокості євреїв перед тим, як утекти в ліс у березні 1943 р. за наказом Проводу ОУН. Невдовзі після чого новосформована УПА розпочала винищення «чужоетнічного» елемента на Волині, перш за все поляків, але також німецьких і чеських колоністів, євреїв, які переховувалися по лісах та «неправильних» українців.

Пізніше винищення поляків перекинулося на Галичину та Надсяння і Лемківщину. Відомий історик Тимоті Снайдер показав що винищення волинських поляків нагадувало попереднє винищення волинських євреїв, очевидно тому, що українська поліція, яка тепер становила кістяк УПА, застосувала свій досвід, набутий під час Голокосту.

Існує багата українська мемуаристика — особливо мельниківська — про терор бандерівців щодо своїх опонентів-українців. У 1943-му на Волині цей терор набув абсурдних форм, коли сусід зводив порахунки з сусідом завдяки наклепові у Службу безпеки ОУН. Терор поширився навіть на релігійні меншини (штундисти) та на східних українців, колишніх військовополонених чи дезертирів, які жили по селах, оскільки їх підозрювали у прорадянських симпатіях.

Такий терор викликав протести навіть в лавах самих оунівців, бо підважував ідею соборності. Зрештою, німецькі таємні звіти стверджують, що перші масові арешти бандерівців німці розпочали у вересні 1941 через прохання представників українських організацій, нажаханих терором ОУН(б). Деякі спогади українських діячів підтверджують таку думку. Звісно, що в ті часи німці не хотіли конкурентів у праві вирішувати, кого карати, а кого ні.

Помиляються ті, хто сподівається, що вдасться приховати ці прикрі сторінки української історії. Вже дуже багато опубліковано і публікується все більше з кожним роком. А тим часом серед українських істориків, за незначним винятком, панує тиша.

Окремі дуже цікаві розвідки з'являються, як от роботи західноукраїнського історика Максима Гона, який на основі аналізу польських поліцейних зведень показав, що ОУН розпочала свої антиєврейські акції не в кінці червня 1941 р., і навіть не у вересні 1939-го, а значно раніше, на початку 1930-х, з метою змусити євреїв втікти з українських земель. Проте мало хто звертає на такі дослідження.

Зате бал править історик Володимир В'ятрович, який вважає за потрібне замовчувати, нівелювати або не вважати за автентичні факти які суперечать його тезам (критичний огляд наукового підходу В'ятровича шановний читач може знайти у статті, яку я та Джон-Пол Химка написали для «України Модерної»).

Проте В'ятрович принаймні визнає існування проблеми. Інші її взагалі не помічають. Скажімо, Сергій Квіт, теперішній президент Києво-Могилянської Академії, у своїй великій монографії про Донцова умудрився не помітити його пропаганду фашизму та радикальний антисемітизм, які помітні у майже кожній статті, яку Донцов опублікував у своєму «Віснику» в 1930-і роки.

Культ ОУН-УПА в Західній Україні та серед національно-свідомої інтелігенції решти України робить серйозну шкоду, розколюючи країну. Якщо ще на початку 1990-х об'єктом вшанування були січові-стрільці і серед політично активних галичан загалом існувало усвідомлення, що ОУН та УПА є занадто неоднозначним явищем, то в подальшому усі сумніви було відкинуто.

Подібно до ставлення чорношкірих американців до зневажливого слова «нігер», галичани та і решта свідомих українців обернули зневажливо-вороже «бандеровці», яке вони чули на свою адресу з боку російських націоналістів або «своїх» русофілів, на позитивну самоідентифікацію.

Очевидно, що це була також своєрідна відповідь на сакралізацію в путінській Росії міфу Великої Вітчизняної війни, яка не залишала місця для української ідентичності. Проте така ідентифікація ще більше поляризує Україну. Це через спільні зусилля Сталіна, який вигнав поляків, та Гітлера, який винищив євреїв, при співдії місцевих націоналістів багатоетнічна Галичина стала переважно моноетнічним регіоном.

Решта України ніколи не буде ставитися позитивно до організації, яка влаштувала різанину національних меншин. Також культ ОУН-УПА в Західній Україні разуче суперечить твердженню про європейськість цього регіону.

Сучасна європейська ідентичність базується на запереченні власних тоталітарних традицій — як фашистської, так і комуністичної — а не їхній героїзації. Зрештою, Україні не раз у часи президенства Ющенка нагадували з Заходу, що культ ОУН-УПА і європейська орієнтація є несумісними.

Такий культ також сприяє поширенню неофашистських поглядів в Західній Україні. Чимало профашистських вебсторінок наводять цитати чи праці оунівських ідеологів, де висловлюється захоплення фашизмом чи наголошується на

тотожності українського націоналізму з фашизмом, як от у вище згаданій статті Ярослава Іршана.

До чого це призводить, можна легко уявити. Спочатку молодь виховується на героїзації ОУН, потім вона починає ознайомлюватися з відповідними творами своїх кумирів і починає дивитися на світ через їхні окуляри. Для того, щоб помітити результат, досить подивитися на смолоскипові марші на честь УПА з неонацистськими символами, як от «вовчий гак». Не можна побудувати толерантну європейську Україну на культурі ОУН-УПА. Радше навпаки.

Очевидно також, що не вся історія УПА заслуговує на засудження. Самі ж упівські документи показують, як у кінці 1943 — на поч. 1944 року маси добровольців влилися туди щоб уникнути мобілізації в Червону армію або з метою боротьби з кривавим сталінським режимом. Вони не мали жодного стосунку до попереднього винищення польського та єврейського населення. Багато хто з них загинув героїчно в боях з енкаведистами і не здійснив жодних злочинів проти мирного населення.

Ці люди заслуговують на повагу. Навіть у керівництві ОУН були ті, хто критично ставився до фашистських елементів її ідеології. Їх було мало, але вони були. Взяти до уваги хоча б вихідця зі Східної України Йосипа Позичанюка. Історики мають дати відповідь, яку частку склали ці особи.

Тим часом Україна гостро потребує критично-фахового обговорення ОУН. Саме уникання відвертого обговорення ОУН та масових вбивств цивільного населення, які вона здійснила, лише більше провінціалізують українську історичну науку, віддаляють її від західних досліджень і разом з тим створюють вакуум, котрий будуть використовувати дослідники, що працюють молотом замість скальпеля в цій делікатній темі, будуючи собі ім'я на скандальності.

А це означає, що подібні скандали і далі будуть траплятися один за одним.

Тарас Курило,

*випускник історичного факультету
Львівського університету і НаУКМА.*

*Отримав ступінь доктора історії (Ph.D.)
в університеті Альберти, Едмонтон (Канада).*

Постійна адреса публікації:

<http://www.istpravda.com.ua/columns/2012/03/4/75432/>

НОВИНИ БІБЛІОТЕКИ ЦЕНТРУ

Дойч, Міна. Історія Міни. Спогади лікаря про Голокост / Пер. з англ. А. Півлишин. — К.: Дух і Літера», 2011. — 184 с.

Автобіографічна книга Міни Дойч — це щира оповідь, яка охоплює роки Голокосту, прожиті у підпіллі у різних місцях Східної Галичини, та післявоєнні роки життя авторки у Канаді. Незважаючи на чималі втрати, страждання та поневіряння, Міна мала величезну силу духу та любові до життя, якою надихала своїх близьких. У скрутних умовах переходування вона виховала доньку, а з часом реалізувала свої медичні знання. Сила духу авторки є незаперечним взірцем для прийдешніх поколінь. Книга адресована широкому загалу читачів.

Holocaust and Genocide Studies: International scholarly journal published by Oxford University Press in association with the United States Holocaust Memorial Museum

Завдяки підтримці Меморіального музею Голокосту в Вашингтоні (*the United States Holocaust Memorial Museum, Washington, USHMM*) та особистим зусиллям співробітника Музею Голокосту п. Вадима Алцкана, бібліотека Українського центру вивчення історії Голокосту збагатилася комплектом видань наукового журналу «Holocaust and Genocide Studies», що є найавторитетнішим академічним періодичним виданням та публікується видавництвом Оксфордського університету (*Oxford University Press*) у співпраці з Музеєм Голокосту. Журнал виходить тричі на рік. Тепер у бібліотеці Центру наявні випуски журналу «Holocaust and Genocide Studies» з 2002 по 2011 роки. Кожне число часопису складається з дослідницьких статей, рецензій на наукові видання, публікацій документів та спогадів, інших наукових матеріалів. У останні роки дедалі більшу частину публікацій у журналі становлять дослідження, присвячені історії Голокосту на теренах України та інших регіонів окупованого СРСР. Ознайомитися зі змістом наукового журналу «Holocaust and Genocide Studies» можна на вебсайті Музею Голокосту за посиланням: <http://www.ushmm.org/research/center/publications/journal/>

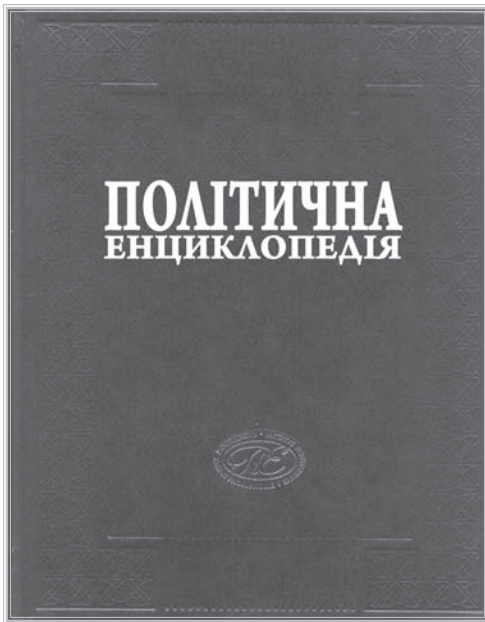

Возрождение памяти: Воспоминания свидетелей и жертв Холокоста. – Вып. 4. – Днепропетровск: Центр «Ткума», 2011. – 136 с.

Особенность данного сборника в том, что в ней объединены свидетельства участников исторических событий – свидетелей и жертв Холокоста, Праведников народов мира, фронтовиков – и тех, кто пережил эвакуацию и работал в тылу.

Воспоминания содержат богатый материал о взаимоотношениях между представителями разных национальностей, сведения о нацистских преследованиях евреев, массовое уничтожение и спасение. Все эти картины помогают представить разнообразный образ войны, образ Холокоста, что может быть важным для студентов, преподавателей, всех, кто изучает и преподает историю Холокоста.

Отдельно важно отметить ценность предлагаемого сборника свидетельств и воспоминаний в учебно-методическом аспекте, в проведении уроков по истории Второй мировой войны и, в частности, по истории Холокоста. Использование таких источников, как свидетельства очевидцев трагедии и тех, кто ее пережил, имеет огромное значение.

Політична енциклопедія України. — К.: Парламентське видавництво, 2012. — 808 с.

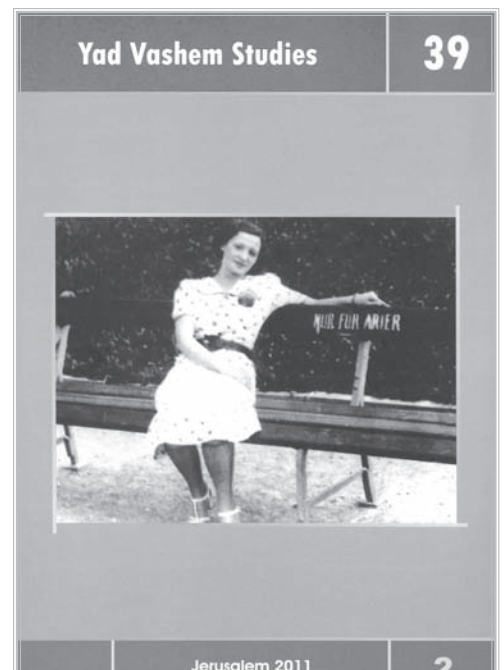
Це перше в Україні енциклопедичне видання, покликане створити всебічне та ґрунтовне уявлення про стан сучасної політичної науки, її категоріальний апарат, про загальноприйняті та альтернативні теорії та підходи. Читачі мають змогу ознайомитися з ідеями найвидатніших представників політичної думки, зрозуміти місце і роль головних гравців на політичній арені, глибше осягнути сучасні політичні тенденції. Значна кількість енциклопедичних статей присвячена проблематиці осмислення тоталітарних рухів в історії Європи минулого століття, політики геноциду диктаторських режимів та відповідальності за злочини проти людяності. Авторами статей є фахівці з України, Росії, Польщі, Франції, Канади, США. Зокрема, у виданні наявні понад десять статей (авторами котрих є українські історики О. Козерод, А. Подольський, І. Туров, В. Гриневиц та ін.), які присвячені різним аспектам політичної історії євреїв та Голокосту в Україні.

Для фахівців, викладачів та студентів, всіх, кого цікавлять соціально-гуманітарні науки.

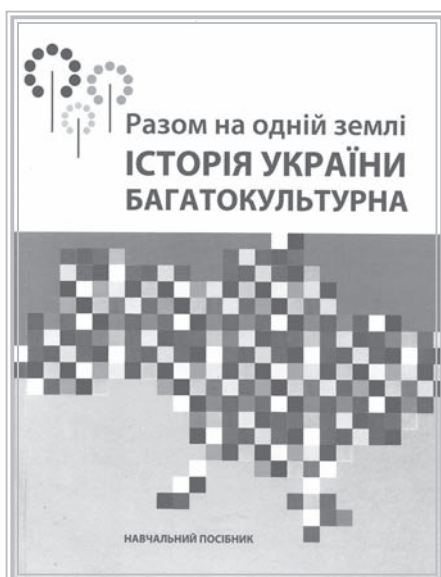
Yad Vashem Studies. — 2011. — Vol. 39. — No. 2. — 303 p.

Завдяки угоді, що її було укладено між бібліотечним відділом Меморіалу «Яд Вашем» та Українським центром вивчення історії Голокосту, бібліотека Центру поповнюється новими академічними виданнями «Яд Вашем». Вийшло друком нове число наукового часопису «Яд Вашем Стадіз». Пропонуємо читачеві перелік статей з нового випуску.

- *Грюнер, Вольф.* Німцям слід позбутися цього іноземця Гітлера... Публічні протести та інші форми спротиву євреїв у Нацистській Німеччині.
- *Фон Фрайтаг Драрбе Кюнцель, Джеральдін.* Голландці на окупованому Сході та Голокост.
- *Вайсс, Герман Ф.* Від «Райхсавтобанлагеря» до табору Шмельт: Бранде, забуте місце Голокосту у Західній Верхній Сілезії, 1940–1943.
- *Альтшулер, Мордехай.* Голокост в радянських ЗМІ під час війни та у перші повоєнні роки: спроба переоцінки.
- *Міхлік, Джоанна Б.* «Не забуду ніколи про те, що Ви зробили для мене під час війни»: взаємовідносини між рятівниками та врятованими у повоєнному листуванні у Польщі, 1945-1949.

Разом на одній землі. Історія України багатокультурна. Навч. посібник. — Львів: ЗУКЦ, 2012. — 332 с., іл.

Упродовж століть на теренах нинішньої України мешкали різні народи, які у непростій взаємодії творили унікальну поліетнічну палітру її нинішнього соціокультурного простору. Посібник «Разом на одній землі» є про людей, різних за етнічним походженням, соціальним статусом, статтю і віком, людей, які розмовляють різними мовами, відвідують різні храми і плекають власні традиції. Допомогти зрозуміти сутність етнічної та культурної різноманітності в історичному вимірі — одне із завдань посібника. Багатокультурність у посібнику не обмежується лише поліетнічністю. Значна увага на його сторінках присвячена дослідженню релігійних, мовних, гендерних, соціальних, регіональних та інших особливостей полікультурної мозаїки українського суспільства. Навчальний матеріал посібника не містить традиційного авторського тексту. Його виклад здійснюється за допомогою цілеспрямовано дібраних та упорядкованих різноманітних історичних джерел, результатів досліджень істориків-науковців, соціологів, політиків, журналістів. Також представлені свідчення очевидців, людей різних часів, людей з різними позиціями та оцінками минулого. Конфлікт цінностей і соціальні суперечності про-

нижують змістовну тканину посібника, — завдання, що містять складні, а інколи дражливі суспільні проблеми, досить часто не мають однозначної відповіді чи розв'язання впродовж навчального заняття. Саме тому процес розгляду складних питань, обмін думками та пошук виваженого рішення мають неабияке значення у ході роботи з посібником. Видання підготовлено у рамках проекту «Історія України багатокультурна» науковцями та педагогами, членами Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» у партнерстві з Європейською асоціацією викладачів історії «EUROCLIO» за підтримки Європейського Союзу.

Дебуа, Патрік. Хранитель спогадів. Кривавими слідами Голокосту. — К.: Дух і Літера, 2011. — 336 с., іл.

«Хранителями спогадів» у давнину називали тих, хто зберігає й передає нащадкам родинні історії — пам'ять про рід, а отже й про них самих. Тож не випадково родинна й особиста історія отця Патріка Дебуа, одного з таких «хранителів спогадів», розгортається на тлі спогадів українських селян про масові вбивства євреїв у роки німецької окупації і тим самим стають часткою спільної павутини культурної, національної й загальнолюдської пам'яті про Голокост.

Отець Патрік Дебуа — директор Національного департаменту єпископів Франції зі стосунків з юдаїзмом, радник Ватикану з юдаїзму. Онук депортованого з табору в Раві-Руській, що вирушив слідами євреїв Сходу, загиблих від рук нацистів під час Другої світової війни. Керує асоціацією «Яхад — Ін Унум» (Yahad — In Unum), яку заснував 2004 року.

ОСВІТНІ ПРОЕКТИ: ОГОЛОШЕННЯ

ДО УВАГИ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ, НАУКОВЦІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У СФЕРІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПАМ'ЯТІ ПРО НЕЇ

У 2011-2012 роках Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» та Програма досліджень історії сучасної України ім. Петра Яцика проводять Круглі столи істориків-науковців та вчителів історії задля пошуку суспільного взаєморозуміння навколо подій історії Другої світової війни.

Перший такий Круглий стіл відбувся 21–22 жовтня 2011 р. у Києві й мав своєю центральною темою: «Історичний досвід Центрально-Східної Європи у роки Другої світової війни: спільне і специфіка». <http://novadoba.org.ua/round-table-1>

З лютого 2012 р. у Києві відбувся другий Круглий стіл на тему: «Голокост та геноциди» <http://novadoba.org.ua/round-table-2> В обох заходах, окрім українських науковців, вчителів взяли участь європейські дослідники з Нідерландів, Німеччини, Польщі, Росії та США.

Третій Круглий стіл на тему «Колаборація і спротив у роки Другої світової війни» передбачається провести 4–6 липня 2012 р. у м. Львові. Окрім обговорення відповідної тематики з участю вітчизняних та закордонних експертів, у ході зустрічі передбачається спільними зусиллями розпочати працю над новими навчальними матеріалами, які, базуючись на сучасних європейських підходах, будуть висвітлювати історію Другої світової війни.

Зокрема в даний час ми шукаємо можливості для продовження співпраці вчителів і науковців задля підготовки двох навчальних посібників:

- Перший — для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, який буде опиратися на методичні особливості та досвід підготовки Асоціацією Нова Доба таких видань як: «Історія епохи очима людини. Україна та Європа у першій половині ХХ століття» та «Разом на одній землі. Історія України багатокультурна».
- Другий посібник буде адресований студентам вищих педагогічних закладів та системі підвищення кваліфікації вчителів й розкриватиме різні наукові підходи до оцінки подій Другої світової війни

У ході роботи третього Круглого столу відповідна частина часу буде приділена обговоренню саме принципів формування змісту та методичним підходам до створення таких видань.

Запрошуємо до співпраці вчителів історії, науковців, які бажають взяти участь у роботі Круглого столу і відповідно в подальшій розробці таких матеріалів.

Усіх бажаючих просимо на цьому етапі:

1. Визначитися із одним із описаних вище посібників, до підготовки якого Ви маєте інтерес долучитися;
2. Укласти свій варіант змістової структури такого посібника (до 2 сторінок);
3. Підготувати фрагмент параграфу чи розробки уроку до одного із таких видань (до 5 сторінок), зокрема:

- до посібника для учня. — Методичну розробку уроку/параграфу на основі конструювання різноманітних джерел (із необхідними посиланнями) та методичними завданнями до них.

АБО

- до посібника для студентів, вчителів. Тема, текст, який розкриває сутність того чи іншого питання. Запитання для обговорення чи завдання для самостійної роботи студентів. Список використаної літератури.

Матеріали необхідно надіслати на електронну пошту ww2@novadoba.org.ua до 5 травня 2012 р.

Ми маємо можливість запросити до участі у роботі Круглого столу обмежену кількість людей. Орієнтовно це буде 25 осіб. Відповідно мусимо залишити за собою право — при більшій кількості надісланих матеріалів, відібрати для цієї зустрічі авторів кращих розробок.

Просимо поділитися цією інформацією із Вашими колегами, які теж мають професійне зацікавлення співпрацювати у цій тематиці.

Будемо готові радо відповісти Вам, якщо у Вас виникнуть запитання.

*З повагою, координатори проекту:
Ярослав Грицак, Петро Кендзьор*

НАУКОВІ ПРОГРАМИ: ОГОЛОШЕННЯ

КОНФЕРЕНЦІЯ ЦЕНТРА СІМОНА ВІЗЕНТАЛЯ «ДО ТОГО, ЯК ГОЛОКОСТ ОТРИМАВ СВОЮ НАЗВУ. РАННІ ОСМИСЛЕННЯ МАСОВИХ ВБИВСТВ ЄВРЕЇВ НАЦИСТАМИ»

WIENER WIESENTHAL INSTITUT
FÜR HOLOCAUST-STUDIEN (VWI)

Дата: 29 листопада — 1 грудня 2012 р.

Місце: Відень.

Протягом тривалого часу традиційна історіографія вважала, що по завершенні Другої світової війни укладся тихий договір між тими, хто був зацікавлений накинути вуаль мовчання на факт вбивства мільйонів євреїв. Кожна зі сторін, що брали в цьому участь, мала власну мотивацію, підписуючи цей «благословенний акт забуття», цитуючи виступ Уїнстона Черчіля в університеті Цюріха у вересні 1946 р. Відповідно до історіографії, цей етап, в якому Голокост перетворився на табуовану тему, тривав до кінця 1970 — почат-

ку 1980-х рр.; відомо, що за «залізною завісою» це тривало навіть до падіння комунізму в 1989–1990 рр., коли обговорення теми знищення євреїв нарешті розпочалося.

В останніх наукових дослідженнях, зокрема Девіда Цезарані, ці припущення поставлені під сумнів: вчені розкрили та обговорили спроби 1945–1950-х рр. надати гласності злочинам нацистського режиму та його прибічників та довести постнацистським суспільствам те, що трапилось. Ці початкові ініціативи відбувалися переважно завдяки ініціативі тих, хто пережив Голокост, та єврейських організацій. Однак, численні свідчення спроб звернень до минулого на державному рівні вказують також на те, що одразу по завершенні війни були зроблені деякі політичні намагання визнати скоєні помилки.

На конференції Центра Сімона Візенталя піднімуть цю тему: вона буде звернена до умов та обставин, за яких були прийняті конкретні політичні рішення та дії, а також зроблені заяви, без зосередження уваги на правових наслідках. Що було зроблено для оприлюднення та підтвердження документами масових вбивств, для пам'яті про геноцид та визначення відповідальності, для «подолання» та вирішення «питання вини»? Яким чином недержавні діячі, привернені до політики ознайомлення з нещодавнім минулим, взаємодіяли з політичними діячами? Які політичні сили об'єдналися для спроби ознайомлення з минулим? Як і чому ці спроби зазнали невдачі? Коли були виявлені перші тенденції до табування цієї теми? Які були причини для такого рішення?

Вплив міжнародних діячів на питання уваги до минулого має бути висвітленим для того, щоб прояснити, чи були національні дискурси засновані на міркуваннях міжнародної політики і якою мірою це відбувалося. Чи бере початок різниця між західно- та східноєвропейськими підходами до трактування минулого від холодної війни, або ж її корені можуть бути знайдені раніше? Необхідно обговорити ролі, які відігравали різні діячі, відповідальні за формування політики трактування минулого, ставлячи під сумнів концепцію «Vergangenheitspolitik як вираження лінійних послідовних змін та однорідних думок».

Вітаються доповіді про конкретні явища, але вони водночас мають бути пов'язані з більш ширшими ситуаціями, процесами та дослідженнями на макрорівні. Доповіді мають стосуватись проблем післявоєнної європейської політики, торкаючись, наскільки можливо, впливу факторів іноземної політики трактування минулого, політичної інструменталізації минулого і початку табування теми. Доповіді мають викривати вплив *Realpolitik*, властивий процесам формування уявлень про минуле.

Запрошуємо обговорювати такі питання, які пов'язуються з періодом 1945 – бл. 1955 рр.:

- Перші інституціоналізовані спроби документування злочинів політичними та державними діячами (історичні комісії).
- Наукові оцінки та їх прийняття політиками: історіографія, філософія, політологія, психоаналіз.
- Ознайомлення та представлення в мистецтві та літературі.
- Музеї, виставки, ЗМІ, популярна культура та їх трактування злочинів.
- Символічні акти визнання та пам'яті: святкування, символічні закони, пам'яті, встановлення місць пам'яті (пам'ятники та меморіали).

Робочі мови конференції – німецька та англійська. Організатор конференції бере на себе витрати, пов'язані з Вашим перебуванням на конференції. Організатор сподівається гарантувати окреме фінансування для забезпечення коштів на подорож.

Заявки мають бути заповнені німецькою або англійською і мають містити короткий зміст Вашої доповіді (макс. 600 слів), а також коротке резюме зі списком публікацій. Просимо надіслати необхідні документи до 31 травня 2012 р. на електронну адресу cfp@vwi.ac.at з темою листа «Simon Wiesenthal Conference 2012».

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

«Вторая мировая война, нацистские преступления и Холокост на территории СССР»,
7–9 декабря 2012 г., Москва

Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Центр углубленных исследований Холокоста при Мемориальном музее Холокоста США, Фонд семьи Блаватник, Университет Торонто, Германский исторический институт в Москве, Университет Джорджтауна и журнал «*Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*», Франко-российский центр гуманитарных и общественных наук в Москве, при участии Центра российских, кавказских и центральноевропейских исследований Высшей школы социальных наук (Париж) приглашают подавать заявки на участие в конференции по истории Второй мировой войны и Холокоста на территории СССР. Конференция состоится 7–9 декабря 2012 г. в Москве в Высшей школе экономики.

За последнее десятилетие происходило стремительное развитие трех взаимосвязанных научных областей: изучение сталинизма в годы войны, изучение нацистской оккупации советских территорий и изучение Холокоста в Восточной Европе. В то же время эти направления развивались в значительной степени изолированно друг от друга. Задачей конференции является собрать вместе ученых, специализирующихся в различных областях гуманитарных и социальных наук, с тем, чтобы ознакомить их с новейшими исследованиями и результатами работы коллег по указанным проблемам, и тем самым стимулировать дальнейшие изыскания по этим и другим ключевым направлениям.

В ходе работы конференции предполагается обсудить следующие темы: эвакуация, беженцы и перемещенные лица (ди-пи); нацистские преступления, массовые убийства, массовые захоронения; принудительный и рабский труд; недостаточно изученные категории жертв нацизма; различные виды коллаборационизма, включая соучастие в нацистских преступлениях; различные формы сопротивления; повседневная жизнь на фронте и на оккупированных территориях; планы оккупантов в отношении способов ведения войны, истребления еврейского населения и политики геноцида в отношении совет-

ских военнопленных, роль оккупации в истории национал-социализма; советский военный опыт и влияние войны на советский режим; советский тыл; советско-германские взаимоотношения и взаимовлияние как на личном, так и на институциональном уровне; культурная политика репрезентации и мемориализации этих событий в послевоенные годы; гендерные отношения и модели; новые общности и новые идентичности, сформировавшиеся в результате беспрецедентного военного опыта на Восточном фронте Второй мировой войны, и другие сюжеты, относящиеся к проблематике конференции.

Конференция задумана как междисциплинарная. Приветствуются заявки на новые, оригинальные, прежде не публиковавшиеся доклады от ученых (включая аспирантов на стадии завершения диссертации и докторантов) — специалистов во всех релевантных научных дисциплинах. Ожидается, что заявители в настоящее время занимаются какой-либо из тем и вопросов, перечисленных выше, в самом широком их понимании. Те коллеги, чья заявка будет одобрена, должны будут заранее представить текст доклада с тем, чтобы другие участники конференции могли с ним ознакомиться.

Рабочие языки конференции — русский и английский. Во время конференции будет организован синхронный перевод.

Заявки на участие в конференции принимаются до 15 мая 2012 года включительно. О результатах конкурсного отбора участники будут уведомлены не позднее 1 июня 2012 года.

Заявка должна содержать: (1) имя докладчика, название научного учреждения, должность, почтовый и электронный адрес; (2) сопроводительное письмо, поясняющее, каким образом исследование докладчика связано с изучением Второй мировой войны и Холокоста на территории СССР; (3) CV; (4) тезисы доклада объемом не более 500 слов. Заявка может быть подана как на русском, так и на английском языке, однако русскоязычные заявки должны включать также английское резюме.

Заявки должны быть направлены Кристе

Хегбург, співробітнику відділу університетських програм Центру вищих досліджень Холокосту, на адресу khegburg@ushmm.org, і Галине Зелениной, ст. научному співробітнику Центру історії та соціології Другої світової війни НІУ ВШЭ, на адресу g zelenina@hse.ru.

Заявители можуть пропонувати як індивідуальні доповіді, так і секції. Якщо колеги, чия доповідь буде прийнята, потребують фінансової підтримки для участі в конференції, організатори можуть оплатити транспортні витрати (повністю або частково) і проживання в готелі період конференції.

Організатори також мають обмежену кількість грантів на покриття витрат для аспірантів і молодих учених (не більше 3 років з моменту присудження кандидатської ступені) з країн колишнього Радянського Союзу для участі в конференції без доповіді. Учені з інших країн, а також дослідники з країн колишнього Радянського Союзу, які працюють за кордоном, не можуть претендувати на ці гранти.

Заявка на отримання такого гранту повинна включати:

(1) CV, що містить вказівку на поточну наукову афіліацію;

(2) супровідне листування обсягом не більше 750 слів, що містить інформацію про дослідницьку роботу претендента в цій області, що пояснює його інтерес до участі в конференції і те, чому участь в ній буде корисною для дослідницької роботи, подальшої публікації або викладацької діяльності претендента;

(3) рекомендацію наукового керівника, завідувача кафедри або декана факультету.

Заявки надіслати Кристелі Хегбург на адресу: khegburg@ushmm.org. Супровідне листування і CV повинні бути англійською мовою, рекомендація може бути англійською або російською мовою. Заявки на отримання цих грантів для аспірантів і молодих учених повинні бути отримані не пізніше 1 червня 2012 року. Грантоотримувачі будуть визначені і повідомлені не пізніше 1 липня 2012 року.

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ МЕМОРІАЛУ «ЯД ВАШЕМ» 17–20 грудня 2012 р., Єрусалим Кінець 1942 року – переломний момент у Другій світовій війні та в осмисленні «остаточного розв'язання»?

Висадка американських військ в Північній Африці (операція «Ліхтар») та битви під Ель-Аламейном та Сталінградом (листопад 1942 – січень 1943 р.) ознаменували першу серйозну зміну в розподілі сил в Другій світовій війні в Північній Африці та Європі. В той самий час дані про кампанію масових знищень євреїв (здійснену нацистами та їх пособниками) були зібрані урядами та окремими особами у вільних країнах і призвели до опублікування в деклараціях, вперше оприлюднених Єврейською агенцією для Палестини (23 листопада) та союзниками (17 грудня).

19-а міжнародна конференція «Яд Вашем» для дослідників історії Голокосту, організована разом з Інститутом ім. Бен-Цві по вивченню єврейських громад на Сході, сфокусується на дослідженні таких переломних моментів:

- Зв'язок між змінами на фронтах та розповсюдженням інформації про вбивства євреїв та

осягнення цього у вільному світі.

- Вплив військових успіхів союзників, включаючи визволення колишніх окупованих німцями земель, на розуміння Голокосту вільним світом, єврейськими громадами та організаціями разом з місцевим населенням, особливо в Північній Африці та Радянському Союзі.
- Вплив військових успіхів союзників на їхню готовність рятувати європейське та північно-африканське єврейство.
- Шляхи приготування та формулювання декларацій про «остаточне розв'язання»; в цьому контексті Різдвяна промова Папи Римського Пія XII того ж року теж буде розглядатися.
- Хто з євреїв та неєвреїв (в урядових колах та серед населення) в окупованих нацистськими союзниками країнах слухав ці декларації та новини по радіо про поразки німецьких військ, і як вони інтерпретували ці новини в листах, щоденниках і т.д.

- Осягнення декларацій євреями та неєвреями у вільному світі, у листах та щоденниках, в кулуарних розмовах всередині організацій, в листах до головного редактора газети, в урядових колах, у проповідях рабинів та священників; як проходило це осягнення?
- Як вплинули декларації і поразки німецьких військ на ініціювання спроб та схем визволення Ішувом (єврейське поселення на теренах Палестини) та єврейськими організаціями у вільному світі?
- Чи впливали в нове розуміння місця північно-африканського єврейства в єврейському світі операція «Ліхтар» та визволення північної Африки? Який був ефект спадщини Віши в наслідках визволення північно-африканських країн?

Розміщення

Конференція відбудеться в «Яд Вашем», Єрусалим, Ізраїль

Подача документів

Всі документи мають бути заповнені англійською мовою або івритом та здані до Інституту не пізніше 1 травня 2012 р. Заявка має складатися з:

Заповнений бланк заявки
Короткий зміст (анотація) Вашої доповіді з кількістю слів не менше 400.

Резюме

Коротку наукову біографію (15-20 рядків)

Документи слід відправляти на електронну адресу eliot.nidam@yadvashem.org.il

Прийняття

Список учасників буде обраний та повідомлений 1 червня 2012 року.

Вимоги

Конференція буде проведена англійською мовою та івритом з синхронним перекладом. Копія доповіді, англійською мовою або івритом, має бути надіслана в Інститут не пізніше 26 листопада 2012 р.

Організація готелю та подорожі

Іноземних учасників просимо придбати авіаквитки економ-класу в обидва кінці. По завершенні конференції, учасникам буде повернена вартість авіаквитків економ-класу та плата за проїзд від міжнародного аеропорту Бен Гуріон до Єрусалиму. «Яд Вашем» бере на себе розміщення та вартість проживання в готелі, а також харчування під час конференції. «Яд Вашем» не буде повертати кошти, витрачені на харчування під час подорожі та наземного переміщення до/від іноземних аеропортів.

АНОНС НАСТУПНОГО НОМЕРУ

- XII Всеукраїнський конкурс учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» (м. Київ, квітень, 2012 р.)
- Щорічний навчально-методичний семінар з історії Голокосту в Україні та проблем викладання цієї тематики в школах України (м. Хмельницький, червень, 2012 р.)
- Навчальні матеріали до проекту «Історія Голокосту і права людини».
- «Захист та меморіалізація місць масових поховань євреїв України в роки Другої світової війни». Презентація проекту.
- Продовження освітнього проекту ОБСЄ «Навчальні матеріали з протистояння ксенофобії, дискримінації та антисемітизму в Україні» (квітень-червень, 2012 р.).
- Методичні розробки вчителів із проблематики викладання історії Голокосту в Україні.
- Новини бібліотеки Центру.

Адреса редакції:

Український центр
вивчення історії Голокосту
вул. Кутузова, 8, кім. 109
01011, Київ-11, Україна
Тел./факс: +38 (044) 285-90-30

Редакційна колегія:

Анатолій Подольський
Михайло Тяглий
Дизайн: Руслан Руденко

Видруковано в ДГВПП

«Зовнішторгвидав України»

Адреса:

м. Київ, вул. Воровського, 22,

Тел.: +38 (044) 234-33-04

Наклад: 1000 примірників

<http://www.holocaust.kiev.ua>, e-mail: uhcenter@holocaust.kiev.ua

Випуск було підготовлено завдяки підтримці програми «МАТРА-КАП» Посольства Королівства Нідерландів